

נתיב ב'

1.

מלכים ב פרק כ, א-ג:
 "בַּיָּמִים הַהֵם חָלָה הַמֶּלֶךְ לְמֹתוֹ לְמֹתוֹ וַיָּבֵא אֵלָיו יְשַׁעְיָהוּ בֶן אֲמוּץ הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה צֹר לְבָרְכֶךָ פִּי מִת אִמָּה וְלֹא תִחַיֶּה; וַיִּסָּב אֶת פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְהוָה לֵאמֹר: אֲנִי יְהוָה וְכָר נָא אֶת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ פְּאֻמֵּת וּבִלְבָב שָׁלֵם וְהִשְׁבֵּן עֲשִׂיתִי וַיִּקֶן הַמֶּלֶךְ וַיִּבְרָךְ: כִּי גָדוֹל"

עין-איה ברכות א, פרק ראשון פסקה קמז:

מא וזכות בענין עשיתי. א"י אמר רב שמך נאולה לתפילה, ד"ל אמר שגנו ספר דפואת.

דרכי הבטחון הם השלמות האנושי, אמנם הם נחלקים, הבטחון הפשוט אם השעה צריכה לכך שיעשה גם, או מצד האדם המעלה שראוי לכך, אבל הבטחון התמידי הוא להיות בטוח בד' שיעזרהו בהשתדלותו. והנה אצל עניני הכלל מצטנו סתירות, לפעמים ההשתדלות משובחת ומחוייבת ולפעמים תחשב חסרון. למשל מצטנו במלחמת הע"י, היתה כולה מלאה השתדלות ע"פ ד', ולעומת זה במלחמת גידעון נאמר לו "עוד העם רב למען לא יתפאר עלי ישראל לאמר ידי השיעה ליי", והצרך למעט בהשתדלות טבעית.

הדברים ניכרים שתלוי במצב המוסרי של העם, שתכלית כל סיבוב ההנהגה כולה היא להביא את אור דעת ד' במילואה לעולם, למען ימשך מזה כל הטובות הזמניות והנצחיות הנמשכות מיריעת ד' לאמתתה. והנה כשהאדם או העם בכללו עומד במצב מוסרי גבוה, אז הלא מהנהגה הטבעית שהולכת אחוזה עם סדרי החיים האנושיים, יכיר ביותר יד ד', כדברי הר"ן בדרשותיו ע"פ (דברים ה יז) "ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה וזכרת את ד' אלקיך כי הוא העותן לך כח כחי", שבהתבונן האדם כי החיים הטבעיים וכל מסיבותיהם, הכל ערוכים מאת ד', ית' לתכלית הנשגב של השלמות האנושית, הנה יותר יכיר את קונו כשמשפיק לו צרכיו בדברים טבעיים, שצריך ע"י השתדלות רבה מצדו בחכמה ובדעת ובכח גופני ונפשי. והנה יד ד' אתו על כל פרט מפרטי תנועותיו וימיתו תסעודו, הלא יתקרב יותר אל ציור השלמות, מאלו יעשה לו נס בפעם אחת להמצא לו מחסורו. ע"כ אמר "ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי". ובצורך בהנהגה אמתית כמה כח וכמה עצם יד צריך עד כדי לבא לידי חיל זה, ולכל תנועה קלה

נתיב א'

1.

אמונה ובטחון לחוון איש פרק ב' פסקה א':
 "שעות נישנה נתאורחה בלב רבים במושג ביטחון. שם ביטחון המשמש למידה מהוללה ועיקרית בפי חסידים, נסתובבה במושג חובה להאמין בכל מקרה שפוגש האדם ומעמידו לקראת עתיד בלתי מוכרע לשני דרכים בעתיד, אחת טובה ולא שניה - כי בטח יהיה הטוב ואם מסתפק וחושש על היפוך הטוב הוא מחוסר ביטחון.
 ואין הוראה זו מושג ביטחון נכונה. משום שכל שלא נתברר בנבואה גורל העתיד אין העתיד מוכרע כי מי יודע משפטי ד' ותגמולותיו ית'. אבל ענין הביטחון הוא האמון שאין מקרה בעולם וכל הצעה תחת השמש הכל בהכרח מאתו ית'..."

2.

עולת ראייה א, עמ' רכ':
 "ראני בחסדך בטחתי." -
 יסוד הבטחון, המעלה את האדם לתכונת קדושה עליונה, רוממות נפש וגדולת קדש, הוא לא אותו הציור, שהאדם יצייר בעצמו שהוא בטוח, שמה שהוא דורש ומבקש, וחושב שהוא דרוש לו, ימלא ד', כי אפשר שמה שהוא חושב, שהוא הטוב, הוא הדפך מהאמת.
 אלא שהוא בטוח בחסד עליון, שברא את העולם ובהו אותו, וכוננו, ומשגיח עליו כרב חסד, ועל כן איך מקום לשום דאגה, לשום עצבון רוח, כי הלא יודעים אנו, שחסד אל נטוי על כל יצוריו, והננו נבנסים תחת כנפי חסדך בכל רגע."

3.

מידות הראיה, תיקון, פס' ב':
 "מה שהאדם יכול לתקן, טוב הוא שיחשוב בזה ואל יתראשל מתיקונו, ומה שאין בידו לתקן אל יתעסק בו תדיר, ויקים דאגה בלב איש סיחנה מדעתו", ועוסק בתיקון נפשו ובתיקונו של עולם, בבהירות שכלית רוממה, עד כמה שידו מגעת. ותיקנים בו "גיל אל ד' מעשיך ויכוננו מחשבתיך".

עזרת ד' דרושה, אז עייני ימשך מה שאמר "זוכרת את ד' אלקיך כי היא נתנת לך כח לעשות חיל".

אמנם בנפול העם ממעלתו ונשקע בהבלי החומר ואל פועל ד' לא יביט, אז בהרבותו השתדלות לא יכיר כלל ד' ויאמר כי ידיו הושיעה לו, ולא יבא בהנהגה טבעית אל שלמותו.

ע"כ היו הניסים מחוייבים ומוברחים בתחילת הכרת דעת ד' בישראל "כי נער ישראל ואהבהו", אהבת הנער והילד היא הנהגה בואת שלגדול אנה בכלל הנהגת האהבה. למשל אהבת הנער תהי' כשיתן אביו מחסורו משלו, ושל הילד הקטן תהי' כשיתן ג"כ לתוך פיו, ושל הגדול תהי' האהבה כשימציא לו מעמד שיוכל להנות מיגיע כפו וחריעותו. ע"כ משוכחים מאד הם הניסים בזמן ילדות האומה, והביאו את התכלית של דעת ד' וקרבתו, מה שלא היתה הנהגה הטבעית יכולה להביא בשום אופן. אבל בהיות העם נעלה בהכרתו, אז טוב מאד שיתרגל בתנהגה שתביא אותו להחליף כח ולעסוק בשלמות וחריעות, בהדמות קרנו בכל הפרטים החמרים והמוסריים, מפני שיוכל כבר לשאוב דעת את ד' ממקור הטבע התמידית, "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה וגו'".

2.

שולת ראייה ח"א, עייני תפילה, תפנה ותודה א':
"וכשיש טבע או מעלת הניסים גדולה ועליונה מאוד, אבל כהטבע מתדלדלת נקראים הניסים טרחה כלפי שמיא וגרעון ושינוי סדרי בראשית".

3.

עין אייה ברבות א' עמוד 40
"גדול הנהגה מיגיע כפו יותר מירא שמים. דאילו בנהגה מיגיע כפו כתיב יגיע כפוך כי תאכל אשריך וטוב לך. ואילו בירא שמים כתיב אשרי איש ירא ד' ואלו וטוב לך לא כתיב".

ההרגשה המעולה של נהגה מיגיע כפו היא היותך שלמה וטובה של כל ההרגשות המוסריות שבאדם. כי בהיות חקוק בטבעו של אדם ההרגשה הטובה, שכיון שהוא חפשי בפעולותיו ויכול עיי חריעותו להשתלם בעצמו בכל עניינו, אין מהראוי שישב בחיוב ידים ויחפוץ שאחרים יעשו עבורו.

וגם על ההשגחה האלקית ראוי שיקבע בנפשו שלא יאזה להיות סומך כ"א במה שאין ידו מגעת להשתדל בעצמו. כי כל מה שידו מגעת, זוהי השלמות שהשפיעה ההשגחה האלהית לתן לו כח לעשות חיל, כדי שיהי' בידו טובו.

הכח המוסרי הזה יוכל את האדם אל רוממות מעלתו, כי ישתוקק ג"כ להשתלם בתורה בתכונה ובמעשים טובים, הכל כדי להיות נהנה מיגיעו, ולא יצטרך להיות מחוייבים בעדקה, ותדריכחו למעלות רמות יותר מההרגשה של יראת שמים המופשטת, שאף שתמריצו לאחזו בעבודה, אבל יוכל להסתפק כמה פעמים במיעוט השתדלות, ולצאת ידו חובותיו ברעיונות טובים וקדושים הממלאים לבבו..."

4.

חזון איש אמרנו ובסוחר פרק ב' סעיף ו'
"... הנהגה נהחייבנו לדון במחשבתנו כל פעולה טרם עשייתה אם היא מוסכמת ממדת הביטחון. וחז"ל אמרו במדרש רבה מקץ כי השתדלותו של יוסף הצדיק לבקש משר המשקים והזכרתני הייתה בזילזול במידת הביטחון, ואמרז אשרי הגבר אשר שם ד' מכסו זה יוסף, ולא פנה אל רחבים וגו' שבשכלל שפנה אל שר המשקים החנוסף לו שהי' שנים.

הרצה לומר, יוסף ידע שאין הצלחתו תלויה בהשתדלות, והכל מיד ה', אבל בהיות שנתחייב האדם בפעולות, ולא לסמוך אניסא, חייב יוסף את עצמו לשמש בהזדמנות זו ולבקש משר המשקים, ואמנם בהיות שלפי תכונת הרחבים אין בטבעו לזכור ולהיטיב, אין ראוי המעשה הזה רק מתוך יאוש, והמיזאש עושה כל מה שיכול אף דברים הרחוקים מכל תועלת, אבל אין לבטוח לעשות כמו אלה ואין פעולה זו מפעולות החובה ויש במעשה זה כעין זריית אבק על זחר האמונה והביטחון, ואחרי שאינה חובה, היא אסורה. וכוונת חז"ל על הפעולה ולא על מידת הביטחון של יוסף חלילה, וידע יוסף שאין עוד מכן אדם בלתי מיד ה' לבד אבל מה שחייב עצמו לשאול משר המשקים לא היה לפי קבלת חז"ל דין אמת אלא לא היה לו לפנות רחבים".